

KULTURA

projekti

Hrvatski lokaliteti na Listi svjetske baštine UNESCO-a

Šibenska katedrala

ZAGREB – U povodu 25. obljetnice upisa hrvatske kulturne i prirodne baštine na Listu zaštićene svjetske baštine UNESCO-a, Stalno predstavništvo RH pri UNESCO-u u Parizu priređuje izložbu svih hrvatskih lokaliteta. Izložba će biti otvorena u Velikoj dvorani »Segur« u sjedištu UNESCO-a 6. listopada. Istodobno će na svečanosti istaknuti kazališni umjetnik Relja Bašić biti proglašen UNESCO-vim umjetnikom za mir. Izložbu priređuje hrvatsko Ministarstvo kulture, a nakon Pariza bit će prikazana u Japanu, Njemačkoj i drugim svjetskim odredištima. S. V. A.

fenomeni

Zagrebački grafiti

ZAGREB – U Muzeju grada Zagreba od 28. rujna do 31. listopada bit će postavljena izložba »Umjetnost ulice« na kojoj će se prikazati zagrebački grafiti od 1994. godine do danas. Autor izložbe je Slavko Šterk, a autor likovnog postava Željko Kovačić. Grafiti su izvedeni kredom, ugljenom, markerom ili sprejem na užem području Zagreba. Uglavnom su nastali iz zabave i radosnih stvaranja, a njihove poruke su jednostavne, šaljive ili političke. Izložbom se želi pokazati razlika između slikovnih i tekstualnih grafiti, predstaviti njihove tvorce, dobnu populaciju i primatelje poruka. Grafiti gube obilježja vandalškog čina i ulaze u galerijske prostore te festivale hip-hop kulture. N. V.

izložba

Božanstvena Eleonora

ZAGREB – Izložba »Božanstvena Eleonora. Eleonora Duse: život i umjetnost«, posvećena jednoj od najvećih glumica na prijelazu 19. i 20. stoljeća, bit će otvorena od 28. rujna do 31. listopada u Muzeju za umjetnost i obrt u Zagrebu. Organizatori izložbe su Muzej za umjetnost i obrt, Fondazione Giorgio Cini iz Venecije i Talijanski institut za kulturu. Jedna od glumičnih najuspješnijih uloga je talijanska verzija Dumasove »Dame s kamelijama«. Prezerala je tešku šminku i naglašene pokrete, a na pozornici je znala mirno stati prenoseći tihe titraje nemirne spremnosti, volje i snage potisnutih emocija. N. V.

Eleonora Duse

POST FESTUM – Nakon Drugog festivala svjetskoga kazališta

FESTIVAL ISPUNJENIH OBEĆANJA

Umjetnički ravnatelj Festivala Ivica Buljan i Dubravka Vrgoč doveli su, kako su i najavili, predstave redateljskih majstora i šegrtu, one koje su česti gosti svjetskih festivala

Helena Braut

U Hrvatskoj već uobičajeno nije lako ni festivalima, ni selektorima, niti publici. Još se drugo izdanje Festivala svjetskog kazališta nije ni okončalo, a već su se brusili noževi na koje se dočekao ovogodišnji program. Ima li razloga za takovu naostrenost i kritičnost? Je li bilo iznevjerenih obećanja i znatnih odnosa od uspostavljenih izborničkih kriterija? Umjetnički ravnatelj Festivala, redatelj i dramaturg Ivica Buljan i teatrologinja i Vjesnikova kazališna kritičarka Dubravka Vrgoč, najavili su još lani da će na festival dovesti predstave velikih redateljskih majstora te, kako su ih nazvali, redateljske šegrtu. Također, pod egidom »svjetskog kazališta«, kazali su da će hrvatskoj publici prikazati one predstave koje su česti gosti prestižnih festivala, predstave koje pokazuju prevladavajuće kazališne estetike nazočne na svjetskim pozornicama.

U okviru tih zadanosti koje jesu »općenite«, u deset festivalskih dana (od 16. do 25. rujna) vidjeli smo aktualnu i bolnu predstavu »Okrutan i nježan« švicarskog redatelja Luca Bondija, naracijski miran i staložen »Rat i mir« cijenjena rusko majstora Pjotra Fomenka, maštovitu i melankoličnu lutkarsku predstavu »Bitka za Staljingrad« Reze Gabriadzea, visokoestetiziranu »Fedru« François-Michela Pesentija, vizualno simboličnu posvetu romantizmu u »Maskerativskog režisera Rimasa Tuminaša te kazališne spektakle »Jedan dan u životu Ivana Denisovića« i »Hamlet. Snovi.« ukrajinskog enfant terrible Andrija Zholdaka.

Izbor, koji je uvijek poslje-

Agresivni spektakl: Iz predstave »Jedan dan u životu Ivana Denisovića«

dica i mogućnosti, i termina, i festivalskih proračuna, možemo ocijeniti bogatom revijom raznolikih teatarskih estetika. U njemu nije uspostavljen kriterij recentnosti, jer su neke predstave stare i po sedam godina. Također, u programu ne postoji ni tematska, ni žanrovska profiliranost, niti »štreberski« shvaćena koncepcija. Naravno, moguće je povlačiti paralele između pojedinih naslova po različitim parametrima kao i »izvlačiti« njihove kontekste, no isključivo proizvoljno. U tom smislu, neki su se pitali što će Gabriadzeova lutkarska predstava na Festivalu, jer joj je navodno mjesto na PIF-u. Slično su se primjedbe mogle čuti lani za plesni projekt »Nebo može čekati« redatelja Josefa Nadja koji je, opet po nekom zakonu slaganja u ladicu, navodno više pripadao Tjednu suvremenog plesa. Po istom krite-

riju projekti Andrija Zholdaka trebali bi se naći u selekciji Eurokaza. Potonja zamjeba osobito je upitna pristjetimo li se samo što se sve upakiralo u program tog festivala, koji se dičio određenim konceptijskim čistunsvom.

U svakom slučaju, sve navedene primjedbe »padaju u vodu« utoliko što selektori (možda mudro sročivši definiciju svoga manevarskog prostora) i nisu obećali nešto što nisu bili spremni i ispuniti. S druge strane, koliko je poznato, selektorski mandati nisu vječiti (što su sadašnji nositelji te funkcije prije prvog festivala i posebno naznačili), pa će publika moći vidjeti i drukčiji pristup festivalu. Što se tiče festivalske »kozmetike«, pohvale se mogu uputiti i dizajnu plakata, organizaciji i maru ravnatelja da dovode ugledne goste Festivala (lani Lauru Bet-

ty, ove godine Ellen Stewart). Nedostajalo je više (možda klupskog) druženja s glumcima i redateljima, kao prigode da grad (a ne samo kazališna elita) živi s Festivalom, a šteta je i što nisu organizirani otvoreni stolovi, razgovori otvoreni predstave ili neki drugi popratni programi.

I na posljednju, iako je objema izdanjima Festivala publika itekako mogla »profitirati« pa i nazvati ih uspjelima, postoji jedna bitna razlika. Prošle godine, gotovo jednoglasno, najboljom predstavom je proglašena »Trilogija zmajeva« Roberta Lepagea, dok je manjina izdvajala »Noru« Thomasa Ostermeiera. Ove su godine publika i kritika bili znatno podijeljeniji, svi su imali nekog svog favorita, što također znakovito govori o slici Drogoga festivala svjetskog kazališta.

FESTIVALI – Završen 52. međunarodni filmski festival u San Sebastianu

DJECA U VRTLOGU RATA I POLITIKE

Zlatna školjka za najbolji film festivala pripala potresnom iransko-iračkom filmu »Kornjače mogu letjeti« Bahmana Ghobadija / Od 16 filmova u konkurenciji najbolje prošli oni u kojima su djeca nosioci određene poruke

Branka Sömen

Predsjednik ovogodišnjeg službenog žirija na festivalu u San Sebastianu, Mario Vargas Llosa, ugledni pisac i filmski autor, izjavio je već prvog dana i prije gledanja filmova kako je za njega dobra priča važnija od svega drugog na filmu. Ipak, odluke žirija kojemu je predsjedao bile su više orijentirane na političku poruku, nego na samu filmsku priču, a pri tome su ključni dio posla odradila djeca, kao sudionici drame i nosioci poruka spomenutih filmova. No, ostaje delikatno pitanje: je li riječ tek o uporabi ili, pak, zlorabi spomenutih malih aktera?

Pobjednički film »Kornjače mogu letjeti« Bahmana Ghobadija dramatična je priča o djeci izbjeglicama na iransko-turskoj granici, invalidima i nesretnicama izgubljenima u neizvjesnosti i metežu očekivanja skorog rata, koji pokušavaju organizirati satelitske antene i prijenos počeka američkog napada na Irak. Najsnalažljiviji od njih dječak je zvani Satelit koji ih organizira u skupljanju mina i ostalog ratnog smeća na koje nailaze i zbog kojih su većina njih trajni invalidi bez ruku, nogu, ili vida.

Tu su i brat i sestra s malim djetetom, zaostalam u razvo-

ju. Brat je bez obje ruke, a ona traumatizirana od silovanja u selu iz kojeg su pobjegli, nakon čega se pokušava riješiti djeteta što, pak, izaziva mnogobrojne posljedice. Djeca se pokušavaju snaći u općem egzistencijalnom beznadu s jedinom mogućom svijesti da samo naj-druženiji i najspretniji preživljavaju.

Manje uvjerljiv, ali članovima žirija vjerojatno dobio kao opća poruka o tragediji djece, izbjeglica i žrtava rata, pokazao se film »San zimske noći« Gorana Paskaljevića kojemu je pripala Specijalna nagrada žirija. Autor je snimio film s autističnom djevojčicom i njezinom majkom, također izbjeglicama i žrtvama rata, koje pokušavaju preživjeti s ono malo snage i radosti koje su im preostale. Iako snimljen s poprilično manjkavosti i netočnosti, film je ipak bio dobar mamac za ocjenjivački sud koji mu nije odolio.

Zato je daleko uvjerljivijem i snažnijem danskom filmu »Brača«, koji je nepravdom ostao bez autorskih nagrada, žiri ipak morao dodijeliti neka priznanja pa su ih, zasluženo, dobili glumci.

Srebrna školjka za najbolju glumicu pripala je Connie Nielsen, a Srebrna školjka za najboljeg glumca Ulrichu

Thomsenu. Oni igraju bračni par koji je također žrtva rata i koji se, nakon njegova povratka iz misije u Afganistanu, pokušava snaći pod pritiskom traumatičnih uspomena koje on sobom donosi.

Najbolji redatelj je Xu Jing Lei, kineska redateljica, scenaristica i glavna glumica filma »Pismo nepoznate žene« što na suptilnij, ali ne manje superioran način, predstavlja kinesku verziju poznate istoimene kratke ljubavne priče Stephena Zweiga.

Nagrada za scenarij pripala je Guyu Hubbertu i Paulu Greengrassu, scenaristima irskog filma »Omaga«. To je film koji izravno daje sliku stanja i političkih manipulacija kojima su se pokušali prikriti početni teroristički napada jednog od ortodoksnih krila IRA-e što su bombom, u središtu gradića Omagha, ubili 37 ljudi i ranili više od 150.

Za kameru je nagrađen Marcel Zyskind, snimatelj filma »Devet pjesama« Michaela Winterbottoma. Članovi Međunarodnog žirija filmskih kritičara Fipresci bili su skloniji jednostavnoj priči iz života o čovjeku i psu koji pokušavaju naći svoje mjesto u bogatu i nepravdom društvu, dajući nagradu argentinsko španjolskom filmu »Bombon, pas«.

KNJIGE – U HNK predstavljena monografija »Vaništa« Zdenka Tonkovića

VANIŠTA – ŠUTNJA KOJA VIDI

Spokojno i kontemplativno, Vaništino djelo je uspijevalo ukloniti »estetsku buku« iz prostora vlastite samoće

ZAGREB – Svijet obavljen tišinom, pejzaži koji su postali samoća, lica što pred nama izviru iz nestvarnosti – davno su Josipa Vaništa uveli u onaj rijetki krug povlaštenih slikara čija je ruka umijela prizvati zaboravljene uspomena.

Nova knjiga o osamdesetogodišnjem majstoru uvijek jest poziv na užitak čitanja o jednom osobitom djelu. Ne iznenađuje stoga da je i nova istraživačka studija »Vaništa« pisca Zdenka Tonkovića, luksuzno izdanje nakladničke kuće »Krtis«, nakon »Zapisa« samoga slikara što su nagrađeni prestižnom Vjesnikovom književnom nagradom »Ivan Goran Kovačić«, pokazavši da je majstor podjednako vičan peru i kistu, izazvala veliko zanimanje javnosti. Stoviše, u pro hladno subotnje jutro, kakvo bi znao naslikati samo Vaništa, predstavljena je u foyeru Hrvatskoga narodnog kazališta.

Kao predstavnik one rijetke intelektualne manjine u medijima Marko Grčić izrazit će divljenje opusu što je nastajao u dugom vremenskom rasponu, odolijevajući svim mogućim mijenama. Spokojno i kontemplativno, Vaništino djelo je uspijevalo ukloniti »estetsku buku« iz prostora vlastite samoće. Još je davnih godina povjesničarka umjetnosti Vera Horvat Pintarić u »topografiji imaginarnog prostora« pisala o Vaništinoj sposobnosti otkrivanja »malih trenutaka koji prolaze«.

Slikar je to koji umije istančano vrednovati detalje i oblikovati svoj osobni svijet, reći će Grčić upozorivši na srodnost Vaniština likovna univerzuma s proustovskom epopejom traganja za izgubljenim vremenom, ali ne u smislu »utapljanja u melasi uspomena već u budućnosnoj upravljenosti ka sadašnjosti«. »Tek prividno djelo živi u prošlosti,

ali su njegove reminiscencije u svojoj čistosti zaustavljene u bezvremenosti. Problematika sjećanja slikara ugodaja i duševnih stanja, uvijek uspomenu foku-

Svečanost za pamćenje: Josip Vaništa na predstavljanju svoje monografije

sira iz bezvremene pozicije i zato Vaništine slike nisu sanjarije već plod unutarnje budnosti«, jasan je Grčić, koji će isto tako Vaništine »Zapise« uporediti s Valéryjevim zapisima.

Izrazio je žaljenje kolumnist »Globusa« što niti jedan autor do sada nije obradio Vaništine novinske ilustracije. »Ima u njegovoj prirodi nešto japansko, samoga sebe i djelo obavija šutnjom da bi se razgovjetnije vidjelo ono što ima za reći«, zaključit će Grčić.

»Vaništa je u hrvatskoj umjetnosti ostavio dubok trag«, kazao je akademik Tonko Maroević. Zdenko Tonković njegovo djelo predočuje na vrlo zanimljiv način, sa svom njegovom raznolikošću, istraživši utjecaje u jednom velikom koordinatnom sustavu europskih vizura što se kretalo u rasponu od radikalne avangarde do »pripitomljenih dijelova«, od praznine »Gorgone«, jedne točke posnosti iz koje će majstor opet krenuti prema figuraciji...

»Riječ o istraživanju pola stoljeća duge amplitude koja je u zbroju jedinstvena. Posebno me dojmila Tonkovićeve usporedbe bjeline snijega Andrićeve »Proklete avlije« s Vaništinim bjelinama, učinilo mi se da veza postoji, veza u jednom pogledu s onu stranu, gotovo nakon smrti«, rekao je Maroević.

»Za ovakve pothvate valjalo bi voditi dnevnik«, kazat će Zdenko Tonković, istaknuvši koliko je kompleksno bilo odabrati djela koja će ući u monografiju. »Bila je to borba za svaku reprodukciju. Barem toliko je radova ostalo vani koliko smo stavili u knjigu da bismo postigli sklad. I naslovica – pastel djevojke, vjerujem, odudara od buke današnjih izloga«, kazao je Zdenko Tonković zahvalivši ekipi suradnika na čelu s izdavačem Nikolom Krajačićem.

Marina Tenžera

Dramatična priča o djeci izbjeglicama: Iz filma »Kornjače mogu letjeti«

MANIFESTACIJE – Knjiga Mediterana od 27. rujna do 2. listopada

PETRARCA I KNJIŽEVNOST TRIDESETIH

Kao najava za skup o Petrarci otvorena izložba »Petrarca i petrarkizam u hrvatskoj književnosti«

SPLIT – U Književnom krugu Split najavljen je bogati program 16. knjige Mediterana – Tjedna knjige mediteranske tematike, koji će ove jeseni trajati od 27. rujna do 2. listopada. Split će biti svojevrsna kulturna prijestolnica jer će stotinjak uglednih znanstvenika i književnika sudjelovati na dvama znanstvenim skupovima, uz predstavljanje dvadesetak knjiga niza hrvatskih nakladnika.

Bogat program Knjige Mediterana najavila je u petak, 24. rujna, u Akademijinoj palači otvorena izložba »Petrarca i petrarkizam u hrvatskoj književnosti« sa stotinjak izdanja Petrarčinih djela iz riznice Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

Istoimeni znanstveni skup u slavu 700. obljetnice rođenja Francesca Petrarce,

koji počinje u ponedjeljak, okupit će 38 povjesničara književnosti iz deset zemalja, a govorit će o snažnom utjecaju Petrarce na hrvatsku i svjetsko pjesništvo. Iz izlaganja sudionika prvi put ćemo čuti i o rukopis-

U slavu 700. obljetnice pjesnikova rođenja: Francesco Petrarca

nom Kanconijeru iz 1569. godine Dubrovkinje Nade Bunčić ili o djelima malo znanog humanista Pavla Paladinića.

Drugi znanstveni skup na Knjizi Mediterana osmi je nastavak iz ciklusa »Komparativna povijest hrvatske književnosti«, na kojemu će 26 kroatista iz Hrvatske i svijeta govoriti o hrvatskoj književnosti tridesetih godina dvadesetog stoljeća.

Knjiga Mediterana završit će 2. listopada predstavljanjem zbornika »Toma Arhidakon i njegovo doba« sa znanstvenog skupa održanoga prije četiri godine, a za tu je knjigu Književni krug Split i za monografiju »Plovidbeno pravo Republike Hrvatske« Ive Grabovca, dobio nagradu »Josip Juraj Strossmayer« koju HAZU dodjeljuje najuspješnijim nakladničkim projektima.

Mira Jurković